

DĖL SPECIALIŲJŲ ŽEMĖS NAUDOJIMO SĄLYGŲ ĮSTATYMO NR. XIII-2166 7, 69, 84 ir 86 STRAIPSNŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-1284

Lietuvos verslo konfederacija (toliau – LVK), didžiausia paslaugų, prekybos ir aukštųjų technologijų įmones vienijanti verslo organizacija Lietuvoje, tarp kurios atstovaujamų sričių yra ir vėjo energetika, LR Seimo Aplinkos apsaugos komitetui teikia poziciją dėl LR Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo Nr. XIII-2166 7, 69, 84 ir 86 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-1284 (toliau – Įstatymo projektas).

LVK pritaria Įstatymo projektu siūlomoms pataisoms, pagal kurias vėjo elektrinės galėtų būti priskiriamos prie viešųjų interesą tenkinančių veiklų. Šiais atvejais, nustatant vėjo elektrinių eksploatavimui būtinas sanitarinės apsaugos zonas, žemės savininko, valstybinės ar savivaldybės žemės patikėtinio sutikimas nebūtų privalomas. Kartu vėjo parko vystytojams būtų numatytas įpareigojimas šiems savininkams kompensuoti dėl sanitarinės apsaugos zonos nustatymo patirtus nuostolius Vyriausybės nustatyta tvarka.

Šiuo metu Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatyme numatytas reikalavimas vėjo parkų sanitarinių apsaugos zonų nustatymui gauti visų sklypų, patenkančių į sanitarinę apsaugos zoną, savininkų/ patikėtinių sutikimus nepagrįstai apsunkina ir kartais netgi visiškai užkerta kelią šios atsinaujinančios energetikos rūšies vystymui. Kaip minima ir Įstatymo projekto aiškinamajame rašte, vystytojams praktikoje dažnai kyla sunkumų gauti sutikimus, nes sudėtinga rasti visus žemės sklypų savininkus. Be to, esamas reguliavimas suteikia galimybes daliai jų (ypač, kai dauguma teritorijos savininkų/ patikėtinių jau yra davę sutikimus) piktnaudžiauti savo teisėmis, reikalaujant išpildyti neprotingas sąlygas sutikimui gauti. Taip stabdoma vėjo energetikos plėtra, kuri yra svarbi ir valstybei, ir visai visuomenei.

Nors Įstatymo projektas buvo kritikuotas pabrėžiant, kad konkrečių vėjo elektrinių eksploatavimas yra susijęs su privataus intereso tenkinimu, reikia nepamiršti, kad atsinaujinančios energetikos plėtra kartu yra ir viešasis interesas. Atsinaujinančios energetikos plėtra yra vienas esminių Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos tikslų. Strategijoje planuojama, kad energija iš atsinaujinančių energijos išteklių taps pagrindinė visuose – elektros, šilumos ir vėsumos energijos bei transporto – sektoriuose. Aštuonioliktosios LR Vyriausybės programoje taip pat yra įtvirtinti labai konkretūs siekiami rodikliai vėjo ir saulės energetikos vystymui – 2025 m. planuojama turėti iki 1,2 GW galios įrengtų vėjo elektrinių ir 1 GW galios saulės elektrinių tinklą. **Tad vėjo elektrinių atveju privatus bei viešasis interesai sutampa. Tai pagrindžia ir toliau rašte pristatomos įstatymo nuostatos bei LR Konstitucinio teismo jurisprudencija.**

LR Elektros energetikos įstatymo 2 str. 109 d. apibrėžia, kas yra viešieji interesai elektros energetikos sektoriuje: *“109. Viešieji interesai elektros energetikos sektoriuje – veikla ar neveikimas elektros energetikos sektoriuje, tiesiogiai ar netiesiogiai susiję su valstybės energetiniu ir (ar) visuomenės saugumu, elektros energetikos sistemos darbo saugumu ir patikimumu, elektros energetikos sektoriaus neigiamo poveikio aplinkai mažinimu, energijos išteklių diversifikavimu ir kitais*

šiuose įstatymuose numatytais darnios elektros energetikos sektoriaus plėtros tikslais.“ Atsižvelgiant į šią nuostatą, **vėjo elektrinių plėtra bei eksploatavimas laikytinas viešuoju interesu, nes:**

- šios veiklos yra **susijusios su valstybės energetiniu ir (ar) visuomenės saugumu** – vėjo elektrinių plėtra didina vietinės elektros energijos generaciją ir atitinkamai mažina elektros energijos importo poreikį;
- vėjo energetikos plėtra yra susijusi **su elektros energetikos sistemos darbo saugumu ir patikimumu** – vietinės elektros energijos gamybos pajėgumų didinimas kartu didina energetikos sistemos darbo saugumą, sumažina poreikį importuoti elektros energiją, o tai yra susiję su elektros energetikos sistemos patikimumu (užkertamas kelias netikėtiems elektros energijos tiekimo trikdžiams nulemtiems elektros energija eksportuojančios šalies politinių sprendimų). **Šis ir anksčiau minėtas aspektas nepaprastai svarbūs dabartinėje geopolitinėje situacijoje – karo Ukrainoje kontekste, kai vietinė žalios elektros generacija tampa vienu iš pagrindinių būdų užtikrinti nepriklausomumą nuo Rusijos energetinių išteklių importo;**
- vėjo elektrinių plėtra **mažina neigiamą poveikį aplinkai**, nes yra mažinamas iškastinio kuro naudojimo poreikis, elektrą gaminant vėjo elektrinėse gamybos metu į aplinką nėra išskiriamas CO₂, taip pat su iškastinio kuro naudojimu susiję teršalai, yra skatinamas racionalus gamtos išteklių naudojimas;
- vėjo energetikos plėtra **skatina energijos išteklių diversifikavimą**. LR Konstitucinis Teismas savo nutarimuose taip pat yra ne kartą pažymėjęs, kad atsinaujinančių išteklių naudojimas ir plėtra yra susiję su viešuoju interesu:
„<...> energetikos srityje vykdoma ūkinė veikla, inter alia visų vartotojų aprūpinimas energijos ištekliais, yra specifinė ūkinė veikla; jai būdinga, be kita ko, tai, kad ją vykdant tiesiogiai daroma įtaka visam šalies ūkiui; įstatymų leidėjo galimybės nustatyti priemones užtikrinant bendrą tautos gerovę elektros energetikos srityje lemia elektros energetikos ypatumai, inter alia riboti elektros energetikos išteklių, materialiniai, finansiniai ir kiti svarbūs veiksniai; **energetikos sistemos saugumas ir patikimumas yra konstituciškai svarbus tikslas, viešasis interesas, kuriuo pateisinamas tam tikras diferencijuotas ūkinės veiklos teisinis reguliavimas šioje srityje;**“ (2015 m. spalio 15 d. nutarimas);
- Minėta ir tai, kad pagal nustatytąjį teisinį reguliavimą **elektros energijos gamyba iš atsinaujinančių energijos išteklių yra vienas iš svarbiausių valstybinės energetikos politikos prioritetų, o viena iš strateginių iniciatyvų elektros energetikos sektoriuje yra didesnė atsinaujinančių energijos išteklių dalis elektros energijos gamyboje.** (2015 m. spalio 15 d. nutarimas);
- „<...> energetikos srityje vykdomos ūkinės veiklos, inter alia visų vartotojų aprūpinimo energetikos ištekliais, specifika ir būtinybė (kylanti inter alia iš Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje įsipareigojimų) **užtikrinti energetinės sistemos saugumą ir patikimumą, taip pat siekis užtikrinti aplinkos apsaugą įvairiais būdais skatinant atsinaujinančių energetikos išteklių vartojimą lemia siekiant šių tikslų teikiamų viešuosius interesus atitinkančių paslaugų teisinio reguliavimo ypatumus.**“ (2015 m. spalio 15 d. nutarimas).

Kartu, Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 1 str. 4 d. yra nustatyta, kad: „Pagrindinis šio įstatymo uždavinys – siekti, kad 2025 metais energijos gamybos iš atsinaujinančių išteklių energijos dalis, palyginti su šalies bendruoju galutiniu energijos suvartojimu, sudarytų ne mažiau kaip 38 procentus ir kad ši dalis toliau būtų didinama, tam panaudojant naujausias ir veiksmingiausias atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo technologijas ir skatinant energijos vartojimo efektyvumą.“ Kaip nurodoma Lietuvos vėjo elektrinių asociacijos tinklalapyje¹, iš vėjo 2020 m. buvo pagaminta maždaug tiek elektros energijos, kiek jos pagaminama iš visų kitų atsinaujinančių išteklių kartu sudėjus. **Taigi vėjo elektrinės yra svarbiausias, pagrindinis šaltinis gaminant elektros**

¹ <https://lvea.lt/statistika/lietuvos-statistika/>

energiją iš atsinaujinančių išteklių. O jų įrengimui ir vėlesniam eksploatavimui yra būtina nustatyti gamybinių objektų sanitarinės apsaugos zonas.

Be to, **galimybė užtikrinti mažesnę elektros energijos kainą, plečiant vėjo energetikos pajėgumas, neabejotinai yra viešasis interesas**, nes mažesnėmis elektros energijos kainomis yra suinteresuoti tiek namų ūkiai, tiek ir verslas. Elektros energijos kaina daro tiesioginę įtaką elektros energijos prieinamumui, o aukštas prieinamumas yra valstybės ekonomikos, konkurencingumo, ūkio plėtros būtinoji sąlyga.

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad: „*pagal Konstituciją, inter alia jos 46 straipsnio 3 dalį, įstatymų leidėjas, reguliuodamas ūkinę veiklą energetikos srityje taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei, turi nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad būtų užtikrintas energetikos sistemos saugumas ir patikimumas, inter alia **galimybė gauti energijos išteklius iš įvairių šaltinių (tiekėjų) nediskriminacinėmis sąlygomis ir nepiktnaudžiaujant kainomis** (2015 m. balandžio 3 d. nutarimas); iš Konstitucijos, inter alia jos 46 straipsnio 5 dalies, kylantis veiksmingos vartotojų teisių, interesų apsaugos užtikrinimo imperatyvas suponuoja ir tai, kad įstatymų leidėjas turi nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuriuo būtų sudarytos prielaidos kiekvienam vartotojui gauti elektros energiją nediskriminacinėmis sąlygomis, visiems vartotojams elektros energija būtų tiekiamą saugiai ir patikimai* (2009 m. kovo 2 d., 2010 m. rugsėjo 29 d., 2015 m. balandžio 3 d. nutarimai).“

Čia vėjo energetika išsiskiria tuo, kad esminės išlaidos patiriamos vėjo elektrinių statybos metu, tačiau jų eksploatacija reikalauja palyginti nedidelių kaštų. Vėjo elektrinės be papildomų žymių investicijų patikimai tarnauja bent keletą dešimtmečių, todėl rinkai gali pasiūlyti palyginti pigios elektros energijos. Lietuvos vėjo elektrinių asociacijos skaičiavimais, dėl elektros energijos gamybos vėjo elektrinėse vidutinė valandinė elektros paros kaina Lietuvoje 2018 m. sumažėjo iki 11,45 eurų už MWh, 2019 m. – iki 11 eurų už MWh, o 2020 m. – iki 16,39 eurų už MWh. 2018 m. vėjo pagaminta elektra vartotojams sutaupė per 38 mln. eurų, 2019 m. – per 49 mln. eurų, o 2020 m. – net daugiau nei 74 mln. eurų.² Litgrid taip pat nuolat teikia informaciją, jog tais laikotarpiais, kai regione būna išaugusi vėjo elektrinių generacija, vidutinė elektros kaina krenta.³

Įstatymo projektu siūlomas teisinis reglamentavimas, kuris numato paprastesnį vėjo parkų sanitarinių apsaugos zonų nustatymą, yra viena iš priemonių, kuri skatintų Lietuvoje vėjo energetikos plėtrą. Kaip jau minėta, tai leis ne tik greičiau pasiekti Vyriausybės programoje ir Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijoje įtvirtintus tikslus, bet ir užtikrinti šalies atsparumą energetinių išteklių importui, **kas, vykstant Rusijos karinei invazijai į Ukrainą, bei ypač aukštų energetinių išteklių kainų kontekste, tampa kaip niekad svarbu.**

Suprantame ir riziką, kad ši iniciatyva gali būti vertinama kaip prieštaraujanti teisėtiems žemės savininkų interesams – atsisakius privalomo sutikimų gavimo gali kilti įtampa tarp vystytojų ir gyventojų. Tam, kad iš siūlomo reguliavimo gaunama nauda nusvertų galimas neigiamas pasėkmes ir nebūtų pakenkta vėjo energetikos pramonės įvaizdžiui (vystytojai nebūtų suvokiami, kaip nepaisantys gyventojų nuosavybės teisių), **labai svarbu užtikrinti, kad Vyriausybės nustatytas kompensavimo mechanizmas tenkintų gyventojų pagrįstus lūkesčius.** Tuo tarpu vystytojai visuomet bus motyvuoti tartis su vėjo parkų kaimynystėje įsikūrusiomis bendruomenėmis, nes bendras sutarimas, bet kuriuo atveju, yra nepaprastai svarbus sklandžiam projektų įgyvendinimui.

Aplinkos apsaugos komitetui siūlome pritarti Įstatymo projektui. Priėmus šias pataisas būtų galima pašalinti nepagrįstas kliūtis, šiandien stabdančias vėjo energetikos plėtrą. LVK yra

² <https://www.15min.lt/verslas/naujiena/energetika/u-daskeviciute-mazesne-elektros-energijos-kaina-ateityje-pades-uztikrinti-vejo-energetika-664-1583510>

³ Pavyzdys: <https://www.litgrid.eu/index.php/naujienos/naujienos/litgrid-menesio-kainu-apzvalga-vasari-62-proc-elektros-lietuvoje-pagaminta-is-atsinaujinanciu-istekliu/31794>

nusiteikusi aktyviai įsitraukti į tolesnę diskusiją šiuo ir kitais su atsinaujinančios energetikos plėtra susijusiais klausimais.

Pagarbiai

Generalinė direktorė

Eglė Radišauskienė

Originalas nebus siunčiamas. Akvilė Razumienė, el.p.: akvile@lvk.lt, tel. +370 601 51897